

ТРЭЦІ ЭТАП ХХХІ РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»
І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

2015 г.

ДАВЕДКІ

10 клас

Варыянт I

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	5	5	5	5	5	5	5	4	6	5	50

Заданне 1

Групы слоў	Арфаграфічныя правілы
1) радыёвышка, радыёканал, радыёінжынер	У складаных словах з першай часткай <i>радыё-</i> пішацца літара ё.
2) святкаваць, цяжкаваты, сувязь	Каранёвая літара я захоўваецца на пісьме незалежна ад націску.
3) калектыў, алегорыя, тэрыторыя, акардэон	Падаўжэнне зычных не адбываецца ў запазычаных словах.

Заданне 2

Фразеалагізмы-сінонімы	
носа няма дзе ўбіць	<i>ні стаць ні сесці</i>
сесці ў галош	<i>сесці на бабы</i>
боб з гарохам	<i>божы дар з яешняй</i>
конь божы	<i>куруная галава</i>
хаваць галаву ў пясок	<i>глядзець у кусты</i>

Заданне 3

Слоўнікавы артыкул	Тып слоўніка
<p>ВОСТРАЎ, ВЫСПА. <i>Востраў</i> Кільдзін як бы вартуе выхад з заліва ў мора (М. Стральцоў). Калі не памыляюся, сама назва <i>выспы</i> «Фармоза» азначае ў перакладзе «прыгожая» (М. Лынькоў).</p>	слоўнік сінонімаў

<p>НА КАЗЕ НЕ ПАД'ЕДЗЕШ <i>да каго. Зак. У абаг.-асаб. знач. Праст. Немагчыма знайсці падыход да каго-небудзь, не падступішся да каго-небудзь (з-за яго важнасці, строгасці і пад.). Пачынаць зараз гаворку наконт уяўнай сустрэчы было б бессэнсоўна – можна толькі выклікаць падзірэньне, і тады да напалоханага бургамістра на казе не пад'едзеш (Новікаў).</i></p>	фразеалагічны слоўнік
<p>за-праш-а-ць</p>	марфемны слоўнік
<p>АДМЕННЫ // АДМЕТНЫ Адменны. Выдатны па сваіх якасцях, самы лепшы; надзвычайны. Навакол былі выдатныя грыбныя мясціны, дзе раслі адменныя баравікі (<i>М. Лынькоў</i>). Адметны. Не падобны да іншых; своеасаблівы, непаўторны, характэрны. На вуглянскіх палетках заўжды нешта адметнае, такое, чаго няма ў іншых (<i>А. Савіцкі</i>).</p>	слоўнік паронімаў
<p>Кофта 'верхняе кароткае жаночае адзенне' (ТСБМ). Запазычанне з польск. <i>kofa</i> (<i>Шанскі</i>).</p>	этымалагічны слоўнік

Заданне 4

Аўтарскі наватвор	Утваральная аснова	Спосаб словаўтварэння
Узор: <i>надзор'е</i>	<i>зор(ы)</i>	<i>прыставачна-суфіксальны (над + зор + j(э))</i>
1. <i>скурганіць</i>	<i>курган(□)</i>	<i>прыставачна-суфіксальны (с + курган + i(ць))</i>
2. <i>бульбяна-жытны</i>	<i>бульбян(ы) + жытн(ы)</i>	<i>асноваскладанне (бульбян + а + жытн(ы))</i>
3. <i>яблычна</i>	<i>яблычн(ы)</i>	<i>суфіксальны (яблычн + а)</i>
4. <i>надзеіць</i>	<i>надзе[й](а)</i>	<i>суфіксальны (надзе[й] + i(ць))</i>
5. <i>беласнежжа</i>	<i>бел(ы) + снег(□)</i>	<i>складана-нульсуфіксальны (бел + а + снежж + ∅(а))</i>

Заданне 5

Сказ	Часціна мовы	Член сказа
1. Кім ты б ні стаў – <i>адной</i> рукой гайдай калыску сына, другой – магілу дзедаву папраў (<i>М. Рудкоўскі</i>).	<i>лічэбнік</i>	<i>азначэнне</i>
2. Вучышся з пагардай на сэнс жыцця глядзець – няўцыям, што жыць <i>адно</i> тады і варта, калі рабіць дабро людзям (<i>Н. Гілевіч</i>).	<i>часціца</i>	<i>не з'яўляецца членам сказа</i>

3. У адным сяле (не важна – дзе), хадзіў баран у чарадзе (К. Крапіва)	займеннік	у складзе акалічнасці
4. Адзін прыходзіш на свет калючы і адыходзіш – адзін (Р. Барадулін).	прыметнік	частка выказніка
5. Хадзіў ці доўга ён ці мала, ды толькі неяк адзін раз бяда ў бары яго спаткала («Тарас на Парнасе»).	у значэнні прыслоўя (разам са словам раз)	акалічнасць

Заданне 6

Прыклады	Дзеяслоў у форме 2-ой асобы адзіночнага ліку загаднага ладу
1. Не (махаць) кулакамі, калі не трэба біцца.	махай
2. Не (ганіць) старога мяшкі, калі не ведаеш, што ў ім.	гань
3. (Валіць) дрэва па сіле.	валі
4. Не (сунуцца) у воду, не змераўшы броду.	сунься
5. Раіў хлеб паляўнічаму і рыбаку: (закінуць) стрэльбу і вуду – тады і ў цябе на стале буду.	закінь

Заданне 7

Беларускае слова	Адпаведнае значэнне ў рускай мове
Дранкуля	крупная охотничья дробь
Жвіроўка	вид охотничьего ружья из дамасской стали
Жвірынка	крупинка гравия
Кáпа	узорчатое полотняное покрывало на кровать

Літарна-лічбавае спалучэнне: А2 Б4 В1 Г3.

Гэтыя словы называюцца *безэквівалентнымі*, *экзатызмамі*, *эпітэтамі*.

Заданне 8.

Вершаваныя радкі	Рытарычная ці стылістычная фігура
Родная мова, цудоўная мова! Ты нашых думак уток і аснова! Ул. Дубоўка «Родная мова, цудоўная мова!»	зваротак

<p>Мяне на нашым даўнім фотаздымку Твая старая маці пазнае І кідаецца са слязьмі ў абдымкі... А чым жа ўцешыць я магу яе?.. <i>М. Аўрамчык «Памяці Аляксея Коршака»</i></p>	<i>рытарычнае пытанне</i>
<p>Прабіўшы плыні духаты, Пайшлі расліны ў рост... І птушак жоўтыя раты Лавілі неба з гнёзд. <i>П. Броўка «Дождж»</i></p>	<i>інверсія</i>
<p>Дала прырода мне ваду і цвердзь, Дала агонь, каб не блукаў я слепа, Дала жыццё, а з ім дала і смерць... Дала зямлю – а я глядзеў у неба <i>В. Зуёнак «Чаму гэтак цягне да зор?»</i></p>	<i>паўтор (анафара)</i>

Заданне 9

Псеўданім	Сапраўднае імя пісьменніка
<i>Янка Лучына</i>	Іван Люцыянавіч Неслухоўскі
<i>Цётка</i>	Алаіза Сцяпанаўна Пашкевіч
<i>Янка Купала</i>	Іван Дамінікавіч Луцэвіч
<i>Тымчасовы</i>	Алаіза Сцяпанаўна Пашкевіч
<i>Янка Крывічанін</i>	Уладзімір Дубоўка
<i>Андрэй Мрый</i>	Андрэй Антонавіч Шашалевіч

Заданне 10

Пытанні	Адказ
1. Якая цвёрдая форма верша выкарыстана Я. Сіпаковым?	<i>санет</i>
2. Вершаваны памер	<i>5-стопны ямб</i>
3. Які тып рыфмоўкі ў першых чатырох радках?	<i>перакрыжаваная рыфмоўка</i>
4. Якая асноўная тэма верша?	<i>кахання / пакланення мужчыны перад жанчынай</i>
5. Які сродак мастацкай выразнасці выкарыстаны ў вылучаным радку?	<i>метафара</i>